

Στάμου, Λ., Τρούλου, Ρ., & Τάχος, Σ. (2019). Διερεύνηση των απόψεων γονέων παιδιών βρεφικής και προσχολικής ηλικίας για τη συμμετοχή τους στη μουσική ανάπτυξη των παιδιών τους. Στο Θ. Ράπτης & Δ. Κόνιαρη (Επιμ.), *Μουσική Εκπαίδευση και Κοινωνία: νέες προκλήσεις, νέοι προσανατολισμοί. Πρακτικά 8ου Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε.* (σσ. 418–426). Θεσσαλονίκη: Ε.Ε.Μ.Ε.

Διερεύνηση των απόψεων γονέων παιδιών βρεφικής και προσχολικής ηλικίας για τη συμμετοχή τους στη μουσική ανάπτυξη των παιδιών τους

Λελούδα Στάμου

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
lstamou@uom.edu.gr

Ραφαέλα Τρούλου

Μουσικοπαιδαγωγός, Baby Artist, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
rafailini@hotmail.com

Σταύρος Τάχος

Υποψήφιος Διδάκτωρ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
staxos@gmail.com

Στόχος της έρευνας ήταν η μελέτη των απόψεων γονέων σχετικά με τη συμμετοχή τους σε προγράμματα προσχολικής μουσικής με τα παιδιά τους, Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 126 γονείς και τρία ζευγάρια γονέα – παιδιού (μελέτες περίπτωσης) που παρακολουθούσαν με τα παιδιά τους ένα πρόγραμμα μουσικής ανάπτυξης βρεφών και νηπίων. Τα ερευνητικά εργαλεία ήταν (α) ερωτηματολόγιο αυτοαναφοράς γονέα, (β) ημερολόγιο γονέα (γ) ημερολόγιο δασκάλας/ερευνήτριας, και (δ) συστηματική παρατήρηση. Από τα ποσοτικά δεδομένα της έρευνας προέκυψαν συσχετισμοί ανάμεσα στις απόψεις των γονέων και στο φύλο, το επίπεδο γενικής και μουσικής τους εκπαίδευσης, καθώς και την προηγούμενη εμπειρία τους από συμμετοχή σε αντίστοιχα προγράμματα. Από τη μελέτη περιπτώσεων, αναδύθηκαν δύο βασικά θέματα στις απόψεις των γονέων α) οι ρόλοι που αντιλαμβάνονται ότι έχουν ή πρέπει να έχουν μέσα στην τάξη, και β) το πολύπλοκο πλέγμα σχέσεων που διαμορφώνεται μέσα σε μία τάξη με παιδιά, γονείς και δασκάλους. Τα ευρήματα της έρευνας υπογραμμίζουν τη σημασία της γονικής συμμετοχής και συνηγορούν για την περαιτέρω διερεύνηση του θέματος.

Λέξεις κλειδιά: γονική συμμετοχή, απόψεις γονέων, προσχολική μουσική εκπαίδευση

Investigating parents' opinions regarding their participation in their children's early musical development

Lelouda Stamou

Associate Professor, University of Macedonia
lstamou@uom.edu.gr

Rafaela Troulou

Music Teacher, Baby Artist, University of Macedonia
rafailini@hotmail.com

Stavros Tachos

Ph.D. Candidate, University of Macedonia
staxos@gmail.com

The study aimed at investigating parents' opinions about their participation in an early childhood music program with their children. The sample consisted of 126 parents and three case studies (pairs of parent-child) who were attending the program. The research instruments were (a) parents' self-report questionnaire, b) parent diary, c) teacher/researcher diary, and d) systematic observation. From the study's quantitative data, several correlations were found between parental views and parent's gender, level of general education and previous experience participating in such programs. Two basic themes emerged from the case

studies thematic analysis; the roles that parents perceive that they have or have to assume, and the complex web of relationships created in the context of an early childhood music class. The research findings underline the importance of parental involvement and call for further investigation.

Key-words: parental involvement, parental views, early childhood music education

Η συμμετοχή των γονέων σε διάφορες διαδικασίες μάθησης και δραστηριότητες των παιδιών τους δηλώνεται με μία ποικιλία όρων όπως «parent(al) involvement», «family involvement» ή «family engagement» στην ξενόγλωσση βιβλιογραφία, και «γονική συμμετοχή», «γονεϊκή εμπλοκή» ή «γονική ανάμειξη» στην ελληνόγλωσση βιβλιογραφία. Σύμφωνα με αρκετούς ερευνητές (Lau, Li, & Rao, 2011· Fan & Chen, 2000) δεν υπάρχει ακόμη κανένας σαφής λειτουργικός ορισμός της γονικής συμμετοχής..

Ανεξάρτητα από το πλαίσιο και τους τρόπους εκδήλωσης της συμμετοχής των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία των παιδιών τους, η γονική συμμετοχή έχει φανεί ότι επηρεάζει την ανάπτυξη και εκπαιδευτική πορεία του παιδιού (Sichivitsa, 2007· Jeynes, 2003· Englund et al., 2004).. Ο γονέας αναφέρεται ως «κινητήριος δύναμη στην εκπαίδευση του παιδιού [...] από τη στιγμή της γέννησης έως την ενηλικίωσή του» (Berger, 2000, σελ. 152), ή ως «ο πρώτος και με τη μεγαλύτερη διάρκεια δάσκαλός του» (Wheeler & Conor, 2006, σελ.19).

Ο Kendall (2012) επισημαίνει την αναγκαιότητα για την καλύτερη κατανόηση της αξίας της γονικής συμμετοχής κατά τη διάρκεια των πρώιμων εκπαιδευτικών εμπειριών των παιδιών. Σύμφωνα με μελέτες (Stamou et al., in print· Stamou & Skandalaki, 2017· Bjorklund, Yunger, & Pellegrini, 2002), ο γονέας είναι αυτός που διαθέτει το κλειδί της παροχής εμπειριών για την ανάπτυξη των απαραίτητων νευρολογικών δικτύων στα πρώτα χρόνια της ζωής ενός παιδιού. Η συμμετοχή των γονέων στην εκπαίδευση των παιδιών τους είναι ιδιαίτερα κρίσιμη κατά τα πρώτα έτη της ζωής του παιδιού, καθώς πρόκειται για περίοδο που τα παιδιά αρχίζουν να συνειδητοποιούν το ρόλο τους ως μαθητές και διαμορφώνουν μια εικόνα για τον εαυτό τους ως μαθητές, ενώ ταυτόχρονα προσαρμόζονται στο εκπαιδευτικό σύστημα (Li, Corrie, & Wong, 2008· Hill & Taylor 2004· Englund et al., 2004).

Πολλαπλές έρευνες έχουν σημειώσει τη θετική συσχέτιση της γονικής συμμετοχής στη μουσική εκπαιδευτική διαδικασία και των μουσικών επιτευγμάτων του παιδιού (Zdzinski, 2013· Ilari et al., 2011· Creech & Hallam, 2009· Green et al., 2007). Το μουσικό περιβάλλον του σπιτιού είναι το πρώτο με το οποίο έρχεται σε επαφή ένα παιδί, καθιστώντας έτσι τους γονείς καταλύτες για την παροχή πρώιμων μουσικών εμπειριών στο παιδί (Mehrf, 2014· Zdzinski, 2013· Gingras, 2012· Ilari et al., 2011· Custodero, 2006). Οι αντιλήψεις του γονέα και οι μορφές που μπορεί να πάρει η γονική συμμετοχή επηρεάζουν την συμπεριφορά του παιδιού καθώς και τη σχέση μεταξύ τους (Berger & Cooper, 2003· Georgiou, 1999· Howe και Sloboda, 1991).

Μακροχρόνιες έρευνες που αφορούν στην συμμετοχή των γονέων στην προσχολική μουσική εκπαίδευση των παιδιών τους, έδειξαν ότι η γονική συμμετοχή επιδρά θετικά στη μουσική συμπεριφορά και στα μελλοντικά μουσικά επιτεύγματα του παιδιού. (Zdzinski, 2013· Ilari et al., 2011· Creech & Hallam, 2009· Custodero &

Johnson-Green, 2008· Green et al., 2007· Ilari, 2005· Wu, 2005· Cardany, 2004). Σύμφωνα με την Koops (2011), με την καλύτερη κατανόηση των αντιλήψεων των γονέων για τη συμμετοχή τους στην προσχολική μουσική εκπαιδευτική διαδικασία, οι δάσκαλοι μουσικής είναι σε θέση να οργανώσουν αποτελεσματικότερα την εκπαιδευτική διαδικασία και τη γονεϊκή ενημέρωση και να διορθώσουν ενδεχόμενες παρανοήσεις ή εσφαλμένες αντιλήψεις των γονέων.

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν η μελέτη των απόψεων γονέων που παρακολουθούν μαζί με τα παιδιά τους προγράμματα προσχολικής μουσικής αγωγής, σχετικά με τη συμμετοχή τους στην οργανωμένη μουσική εκπαίδευση των μικρών παιδιών τους. Στόχο αποτέλεσε επίσης η διερεύνηση πιθανών συσχετισμών μεταξύ της συμπεριφοράς των γονέων μέσα στο μάθημα και των μουσικών ή κοινωνικών συμπεριφορών των παιδιών τους μέσα στο ίδιο πλαίσιο. Απώτερος στόχος ήταν να διερευνηθεί αν υφίστανται διαφορετικά «στυλ» γονικής συμμετοχής και να αναδειχθούν θέματα που απασχολούν τους γονείς όσον αφορά στη συμμετοχή τους και στη μουσική διάδραση με την τάξη ή τα παιδιά τους.

Μεθοδολογία

Η παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκε σε ένα πρόγραμμα μουσικής ανάπτυξης για βρέφη και νήπια, ηλικίας 4 μηνών ως 4 χρόνων, όπου οι γονείς συμμετέχουν στα μαθήματα μαζί με τα παιδιά τους. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα βασίζεται τη φιλοσοφία του και τη μεθοδολογία του στη Θεωρία Μουσικής Μάθησης του Edwin Gordon (Gordon, 2003) και στηρίζεται στην «άτυπη» μουσική καθοδήγηση βρεφών και νηπίων, με βάση την οποία τα παιδιά δεν πιέζονται να συμμετέχουν ούτε να αποκρίνονται μουσικά, παρακινούνται όμως να διαδράσουν με το μουσικό περιβάλλον με όποιο τρόπο αισθάνονται άνετα (Stamou & Troulou, in print· Στάμου & Θεοδωρίδης, 2016· Στάμου, 2013· Στάμου, 2009· Guilbalt, 2005). Στόχος του προγράμματος είναι η ανάπτυξη της μουσικής δεκτικότητας των παιδιών και των μουσικών επιτευγμάτων τους από την αρχή της ζωής (Στάμου, 2006· Gordon, 2006, 2003a· Stamou, 2005· Valerio, 2005· Valerio et al., 1998).

Η παρούσα μελέτη ακολούθησε μία προσέγγιση μικτών μεθόδων, καθώς έχει προταθεί ότι η χρήση πολλαπλών πηγών πληροφοριών συμπεριλαμβανομένων των ερωτηματολογίων και της παρατήρησης είναι η πλέον ασφαλής λύση για τριγωνισμό και βελτίωση της εγκυρότητας ερευνητικών ευρημάτων σχετικά με τη γονική συμμετοχή (Bakker & Denessen, 2007· Morsbach & Prinz, 2006). Για τη διερεύνηση των αντιλήψεων των γονέων του δείγματος, χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο αυτοαναφοράς που συμπληρώθηκε γραπτώς από τους 126 γονείς που παρακολουθούσαν μαζί με τα παιδιά τους το συγκεκριμένο πρόγραμμα. Βαθύτερη μελέτη των γονεϊκών απόψεων έλαβε χώρα μέσα από τη μελέτη τριών περιπτώσεων (ζευγάρια γονέα – παιδιού), ενώ μέσα από τις περιπτώσεις αυτές διερευνήθηκε επίσης η ύπαρξη συσχετισμών μεταξύ της συμπεριφοράς του γονέα μέσα στο μάθημα και των μουσικών ή κοινωνικών συμπεριφορών των παιδιών τους στο ίδιο πλαίσιο.

Το ερωτηματολόγιο αυτοαναφοράς κατασκευάστηκε από τις ερευνήτριες και περιλάμβανε τρία μέρη. Στο πρώτο περιέχονταν ερωτήσεις δημογραφικού τύπου σχετικά με το φύλο γονέα και παιδιού, την ηλικία του παιδιού, την γενική και

μουσική εκπαίδευση του γονέα και την προηγούμενη εμπειρία στο συγκεκριμένο πρόγραμμα ή άλλα αντίστοιχα προγράμματα. Το δεύτερο μέρος περιλάμβανε 25 δηλώσεις στις οποίες οι ερωτώμενοι καλούνταν να δηλώσουν τον βαθμό συμφωνίας τους σε πενταβάθμια κλίμακα τύπου Likert. Το τρίτο μέρος αποτελούνταν από 10 ερωτήσεις πολλαπλών επιλογών όπου οι γονείς καλούνταν να σημειώσουν εκείνες που καλύτερα εξέφραζαν τις απόψεις τους για τη συμμετοχή τους στο μάθημα και τον τρόπο που αυτός μπορεί να επηρέαζε τη συμπεριφορά των παιδιών τους.

Στο πλαίσιο των τριών μελετών περίπτωσης, τα τρία ζευγάρια γονέα-παιδιού που μελετήθηκαν ήταν ένας πατέρας και η 3 ετών κόρη του, μία μητέρα και ο 2,5 ετών γιος της και ένας πατέρας με την 2 ετών κόρη του. Τα τρία αυτά ζευγάρια παρακολουθούσαν μαθήματα σε ξεχωριστά τμήματα. Τα δεδομένα από τις τρεις μελέτες περίπτωσης αντλήθηκαν για 5 συνεχείς εβδομάδες μέσα από: (α) ημερολόγιο γονέα (β) ημερολόγιο της δασκάλας/ερευνήτριας, και (γ) συστηματική παρατήρηση των τριών περιπτώσεων από την δασκάλα/ερευνήτρια.

Αποτελέσματα

Ποσοτικά ευρήματα

Για τη διευκόλυνση της στατιστικής ανάλυσης, οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου ομαδοποιήθηκαν σε 3 υποκλίμακες:

- Υποκλίμακα Α (περιλαμβάνει 12 ερωτήσεις), με μέσο όρο 3,84 και τυπική απόκλιση 0,5, φανερώνοντας μια μέτρια υψηλή παραδοχή των γονέων ότι η συμμετοχή τους στο μάθημα, οι προσδοκίες και η διάθεσή τους επηρεάζουν το παιδί τους στη διαδικασία του μαθήματος.
- Υποκλίμακα Β (5 ερωτήσεις), με μέσο όρο 4,48 και τυπική απόκλιση 0,55, φανερώνοντας μία πολύ υψηλή θετική στάση των γονιών απέναντι στο μάθημα και τη συμμετοχή τους σε αυτό.
- Υποκλίμακα Γ (7 ερωτήσεις) με μέσο όρο 4,28 και τυπική απόκλιση 0,49, γεγονός που δείχνει ότι οι γονείς αναφέρουν πολύ θετικά συναισθήματα των παιδιών σχετικά με τη συμμετοχή των ιδίων στο μάθημα.

Η μελέτη της αξιοπιστίας επαναλαμβανόμενων μετρήσεων καθώς και εσωτερικής συνοχής, μετά την αφαίρεση δύο ερωτήσεων που επηρέαζαν αρνητικά την εσωτερική συνοχή, έδειξε ικανοποιητικά υψηλούς δείκτες όπως φαίνεται παρακάτω.

Πίνακας 1: Έλεγχος Αξιοπιστίας σύμφωνα με τον βαθμό συσχέτισης κάθε υποκλίμακας του πρώτου τεστ με την αντίστοιχη υποκλίμακα του δεύτερου τεστ.

Υποκλίμακες	Συντελεστής Συσχέτισης
A	0.753**
B	0.886*
Γ	0.814**
	*Pearson r, **Spearman's rho

Πίνακας 2: Έλεγχος εσωτερικής συνοχής

Υποκλίμακες	Cronbach's alpha
A	0.705
B	0.779
Γ	0.676

Από τον συσχετισμό (έλεγχος Mann-Whitney) του φύλου του γονέα (πατέρας ή μητέρα) με τις τρεις υποκατηγορίες, προέκυψε ότι οι μητέρες πιστεύουν σημαντικά περισσότερο από τους πατέρες ότι η συμμετοχή τους στο μάθημα, οι προσδοκίες και η διάθεσή τους επηρεάζουν την συμπεριφορά του παιδιού τους ($Z=-2.086$, $p=0.37<0.05$), τα συναισθήματα και τις επιθυμίες του ($Z=-2.458$, $p=0.14<0.05$).

Από τις αναλύσεις συσχέτισης με το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων προέκυψε ότι οι απόφοιτοι λυκείου και κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος πιστεύουν σημαντικά λιγότερο από γονείς κατόχους πτυχίου ΑΕΙ/ΤΕΙ ή μεταπτυχιακού διπλώματος ότι η φυσική παρουσία τους στο μάθημα είναι ωφέλιμη για την συναισθηματική ασφάλεια του παιδιού τους (Kruskal-Wallis, $\chi^2=17.495$, $df=3$, $p=0.001<0.01$). Επίσης, βρέθηκε ότι οι γονείς που γνωρίζουν να παίζουν κάποιο μουσικό όργανο φαίνονται να έχουν σημαντικά πιο θετική στάση απέναντι στη διαδικασία του μαθήματος και στη συμμετοχή τους σε αυτό, σε σχέση με αυτούς που δεν έχουν μουσική εκπαίδευση σε κάποιο όργανο (Mann-Whitney, $Z=-2.916$, $p=0.004<0.05$).

Φάνηκε επίσης ότι οι γονείς που έχουν προηγούμενη εμπειρία από το πρόγραμμα είναι σημαντικά πιο σίγουροι από γονείς χωρίς προηγούμενη εμπειρία ότι το παιδί τους προτιμάει την ενεργό παρουσία τους στο μάθημα ($\chi^2=9.061$, $df=3$, $p=0.028>0.05$), και ότι η απουσία τους από το μάθημα θα το επηρέαζε αρνητικά ($\chi^2=11.102$, $df=3$, $p=0.011<0.05$).

Ποιοτικά ευρήματα

Από τη θεματική ανάλυση των ημερολογίων των τριών γονιών που αποτέλεσαν τις μελέτες περίπτωσης και του ημερολογίου της δασκάλας/ερευνήτριας προέκυψαν δύο βασικά θέματα σχετικά με τη γονική συμμετοχή: οι «ρόλοι» και οι «σχέσεις».

Οι «ρόλοι»: Αφορά στους ρόλους που αντιλαμβάνονται οι γονείς ότι αναλαμβάνουν ή ότι υποχρεούνται να αναλάβουν στο πλαίσιο της μουσικής καθοδήγησης του παιδιού τους. Όπως προέκυψε, οι ρόλοι αυτοί συνοψίζονται στους εξής: α) εκπαιδευόμενος – μαθητής, β) πάροχος συναισθηματικής ασφάλειας, γ) ανεξάρτητος συμμετέχων, δ) υποστηρικτής – ενθαρρυντής του παιδιού, και ε) εκπαιδευτής - δάσκαλος του παιδιού.

Οι «σχέσεις»: Αφορά στο πολλαπλό δίκτυο σχέσεων που αναπτύσσεται μέσα στην τάξη της μουσικής, αποκαλύπτοντας τρεις σημαντικές διαστάσεις:

1) Τη σχέση ανάμεσα στην κοινωνική/μουσική συμπεριφορά του γονέα και την κοινωνική/μουσική συμπεριφορά του παιδιού, φανερώνοντας την επίδραση της παρουσίας και συμπεριφοράς του γονιού στο παιδί, με τρεις διαφορετικούς τρόπους: α) παρουσία αντίστοιχων μιμητικών συμπεριφορών από το παιδί, μουσικά και κοινωνικά, β) έλλειψη αντίστοιχων μιμητικών συμπεριφορών και επίδειξη ανεξάρτητων συμπεριφορών από το παιδί, αλλά με γενικότερη επίδραση του ύφους συμμετοχής του γονιού στη συμπεριφορά του παιδιού, γ) συνδυασμός μιμητικών και ανεξάρτητων συμπεριφορών. Σε κάθε περίπτωση φαίνεται ότι η παρουσία του γονιού επιδρά στη συμπεριφορά του παιδιού, είτε άμεσα προκαλώντας μιμητικές αντιδράσεις, είτε έμμεσα επηρεάζοντας γενικότερα τον τρόπο συμμετοχής του παιδιού στα δρώμενα της τάξης. Από τα ημερολόγια γονέων καθώς και από τη συστηματική παρατήρηση και τα ημερολόγια της δασκάλας/ερευνήτριας, προέκυψε ότι τη συμπεριφορά του παιδιού επηρεάζει επίσης το ποιος από τους δύο γονείς συμμετέχει με το παιδί, καθώς μητέρα και πατέρας φαίνεται να έχουν διαφορετική επίδραση. Η παρουσία αδερφών του παιδιού μέσα στην τάξη φαίνεται ότι μπορεί να λειτουργήσει καταλυτικά ώστε να παιδιά να 'βγουν από τον εαυτό τους' και να επιδείξουν μουσικές συμπεριφορές.

2) Το δίκτυο των σχέσεων που δημιουργούνται μεταξύ γονιών, παιδιών και δασκάλων στο πλαίσιο της τάξης, φανερώνοντας την επίδραση του κοινωνικού περιβάλλοντος της τάξης. Η σταθερότητα του κοινωνικού περιβάλλοντος (ίδιοι γονείς και παιδιά) και η σταθερότητα του διδακτικού στυλ και περιεχομένου του μαθήματος καθόλη τη διάρκεια του κύκλου αναδύθηκαν επίσης ως παράγοντες που προάγουν τη συναισθηματική ασφάλεια του παιδιού και την ανάπτυξη της αυτοπεποίθησης, της ανεξαρτησίας και της συμμετοχής του μέσα στην τάξη.

3) Τον δεσμό μεταξύ γονιού και παιδιού που δημιουργείται με πυρήνα τη συμμετοχή τους σε ένα πρόγραμμα μουσικής αλλά και τους τρόπους με τους οποίους ο δεσμός αυτός συνεχίζεται και έξω από τη μουσική τάξη.

Συμπεράσματα

Από τα ευρήματα συμπεραίνεται ότι οι μητέρες τείνουν να πιστεύουν σε μεγαλύτερο βαθμό συγκριτικά με τους πατέρες πως η συμμετοχή τους στο μάθημα, οι προσδοκίες και η διάθεσή τους επηρεάζουν την συμπεριφορά και τα συναισθήματα του παιδιού τους μέσα στην τάξη, συμφωνώντας με τους Custodero, Britto και Brooks-Gunn (2003). Το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων φαίνεται να επηρεάζει τις απόψεις για τη συμμετοχή τους, όπως άλλωστε έχει φανεί και σε άλλες μελέτες (Στάμου & Θεοδωρίδης, 2016· Custodero, 2006· Gingras, 2012· Sichivitsa, 2003· Zdzinski, 2002). Στην παρούσα έρευνα ωστόσο βρέθηκε ότι οι γονείς που βρίσκονται στα δύο άκρα όσον αφορά στην εκπαιδευτική τους εμπειρία (απόφοιτοι λυκείου και κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος) πιστεύουν σημαντικά λιγότερο από γονείς κατόχους πτυχίου ή μεταπτυχιακού διπλώματος ότι η φυσική παρουσία τους στο μάθημα είναι ωφέλιμη για τη συναισθηματική ασφάλεια του παιδιού τους. Αυτό μπορεί να συμβαίνει διότι στο ένα άκρο του φάσματος, οι γονείς-απόφοιτοι λυκείου μπορεί να

στερούνται γενικότερης ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, ενώ στο άλλο άκρο οι γονείς-κάτοχοι διδακτορικού είναι πιθανό να είναι απορροφημένοι σε προσωπικές επαγγελματικές ενασχολήσεις και να μην συνειδητοποιούν την αξία της φυσικής παρουσίας τους για το παιδί τους.

Σε σύγκλιση με την προϋπάρχουσα βιβλιογραφία, ο γονιός μπορεί να νιώθει τον εαυτό του μέσα στην τάξη ως εκπαιδευόμενο - μαθητή (Greenhalgh, 2013· Honig, 1990), ως πάροχο συναισθηματικής ασφάλειας για το παιδί (Yazar, Celik & Kok, 2008), ως ανεξάρτητο συμμετέχοντα (Vincent, 2000), ως υποστηρικτή του παιδιού (Greenhalgh 2013· Vincent, 2000) και ως δάσκαλο του παιδιού (Wheeler & Conon, 2006· Gordon, 2003· Berger, 1991). Οι ρόλοι που αντιλαμβάνονται οι γονείς έχει φανεί ότι επηρεάζονται από τα προσωπικά κίνητρα και το πλαίσιο ζωής τους, και ότι επηρεάζουν τον τρόπο και το επίπεδο της συμμετοχής τους (Georgiou & Tourna, 2007· Hoover-Dempsey et al., 2005· Drummond & Stipek, 2004· Sheldon, 2002· Grolnick et al., 1997· Hoover-Dempsey & Jones, 1997· Hoover-Dempsey & Sandler, 1997).

Τα ευρήματα της έρευνας έδειξαν επίσης ότι παρόλο που τα παιδιά επηρεάζονται από τη συμπεριφορά των γονιών τους στο πλαίσιο της τάξης με τον έναν ή με τον άλλο τρόπο, σταδιακά αναπτύσσουν τη δική τους μουσική και κοινωνική προσωπικότητα, με την προϋπόθεση ότι νιώθουν ασφαλή στο μουσικό και κοινωνικό περιβάλλον του μαθήματος. Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας συμφωνούν με προηγούμενες έρευνες για τη θετική επίδραση της συμμετοχής άλλων μελών της οικογένειας (Morrison et al., 2015· Barrett, 2009), καθώς και για τη συμβολή μουσικών προγραμμάτων στην ενίσχυση του δεσμού γονιού – παιδιού (Abad & Barrett, 2017· Barrett, 2009· McPherson, 2009).

Ολοένα και περισσότερα μουσικά εκπαιδευτικά προγράμματα για μικρά παιδιά περιλαμβάνουν και προάγουν την συμμετοχή του γονέα στην εκπαιδευτική διαδικασία. Ανιχνεύοντας και κατανοώντας το πλαίσιο ζωής και τις προσδοκίες των γονιών και εκπαιδευοντάς τους στη σημασία του ρόλου που μπορούν να διαδραματίσουν στη μουσική, και όχι μόνο, πρόοδο του παιδιού τους, προγράμματα μουσικής μπορούν πραγματικά να συμβάλουν σε πιο ευαισθητοποιημένους και αποτελεσματικούς γονείς (Stamou et al., in print· Στάμου & Θεοδωρίδης, 2016· Nardo et al., 2006· Soodak & Erwin, 2000). Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας φιλοδοξούν να αποτελέσουν αφετηρία για περισσότερες έρευνες σχετικά με τις αντιλήψεις των γονέων, επιτρέποντας σταδιακά τη διαμόρφωση μίας δυναμικής θεωρίας γονικής συμμετοχής ή ενός δυναμικού μοντέλου συνεργασίας μεταξύ προγραμμάτων και γονιών που να λαμβάνει υπόψη τις ιδιαιτερότητες και τους στόχους και των δύο πλευρών και να συμβάλει αποτελεσματικά στη μουσική ανάπτυξη των παιδιών.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Abad, V., & Barrett, M.S. (2017). Families and early childhood development: Boppin' Babies. In S.L. Jacobsen & G. Thompson (Eds.), *Models of music therapy with families* (pp. 135–151). London: Jessica Kingsley Publishers.
- Barrett, M. S. (2009). Sounding lives in and through music: A narrative inquiry of the everyday musical engagement of a young child. *Journal of Early Childhood Research*, 7(2), 115–134.

- Berger, E. H. (2000). *Parents as partners in education*. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- Berger, A. A., & Cooper, S. (2003). Musical play: A case study of preschool children and parents. *Journal of Research in Music Education*, 51(2), 151–165.
- Bjorklund, D. F., Younger, J. L., & Pellegrini, A. D. (2002). The evolution of parenting and evolutionary approaches to childrearing. *Handbook of parenting*, 2, 3–30.
- Cardany, A. (2004). Music education for preschool children: Perspectives and experiences of parents. *Dissertation Abstracts International*, 65(11), 4141.
- Creech, A., & Hallam, S. (2009). Interaction in instrumental learning: The influence of interpersonal dynamics on parents. *International Journal of Music Education*, 27(2), 94–106.
- Custodero, L. A. (2006). Singing practices in 10 families with young children. *Journal of Research in Music Education*, 54(1), 37–56.
- Custodero, L. A., Britto, P. R., & Brooks-Gunn, J. (2003). Musical lives: A collective portrait of American parents and their young children. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 24(5), 553–572.
- Englund, M., Luckner, A., Whaley, G., & Egeland, B. (2004). Children's achievement in early elementary school: Longitudinal effects of parental involvement, expectations, and quality of assistance. *Journal of Educational Psychology*, 96(4), 723–730.
- Fan, X., & Chen, M. (2001). Parental involvement and students' academic achievement: A meta-analysis. *Educational Psychology Review*, 13, 1–22.
- Georgiou, St. (1999). Parental attributions as predictors of involvement and influences of achievement. *British Journal of Educational Psychology*, 69(3), 409–429.
- Georgiou, S. N. (2007). Parental involvement: Beyond demographics. *International Journal about Parents in Education*, 1, 59–62.
- Georgiou, St., & Tourva, A. (2007). Parental attributions and parental involvement. *Social Psychology of Education*, 10, 473–482.
- Gingras, P. (2012). *Music at Home: A Portrait of Family Music-Making*. Ph.D. Thesis, University of Rochester, Rochester, New York.
- Gordon, E. E. (2003). *A music learning theory for newborn and young children*. Chicago, IL: G.I.A. Publications.
- Green, C.L., Walker, J.M.T., Hoover-Dempsey, K.V., & Sandler H.M. (2007). Parents' motivation for involvement in children's education: An empirical test of a theoretical model of parental involvement. *Journal of Educational Psychology*, 99(3), 532–544.
- Greenhalgh, Z. (2013). Practitioner approaches to verbal communication with parents and children in early years music groups. In S. Young (Ed.), *M.A. Education: Early Childhood Music Year 2 Project*. Birmingham City University: CREC.
- Hill, N. E., & Taylor, L. C. (2004). Parental school involvement and children's academic achievement. *Current Directions in Psychological Sciences*, 13, 161–164.
- Honig, A. S. (1990). *Parent involvement in early childhood education*. Washington, DC: National Association of Young Children.
- Hoover-Dempsey, K. V., Walker, J. M.T., Sandler, H. M., Whetsel, D., Green, C. L., Wilkins, A. S., & Closson, K. E. (2005). Why do parents become involved? Research findings and implications. *Elementary School Journal*, 106(2), 105–130.
- Howe, M. J., & Sloboda, J. A. (1991). Young musicians' accounts of significant influences in their early lives. 1. The family and the musical background. *British Journal of Music Education*, 8(1), 39–52.
- Ilari, B. (2005). On musical parenting of young children: Musical beliefs and behaviors of mothers and infants. *Early Child Development and Care*, 175(7-8), 647–660.
- Ilari, B., Moura, A., & Bourscheidt, L. (2011). Between interactions and commodities: Musical parenting of infants and toddlers in Brazil. *Music Education Research*, 13(1), 51–67.
- Jeynes, W. (2003). Education and urban society. A meta-analysis: The effects of parental involvement on minority children's academic achievement. *Education and Urban Society*, 35(2), 202–218.
- Koops, L. H. (2011). Perceptions of current and desired involvement in early childhood music instruction. *Visions of Research in Music Education*, 17. Retrieved from <http://www--usr.rider.edu/vrme~/>

- Lau, E.Y.H., Li, H., & Rao, N. (2011). Parental involvement and children's readiness for school in China. *Educational Research*, 53, 95–113.
- Li, H., Corrie, L. F., & Wong, B. K. M. (2008). Early teaching of Chinese literacy skills and later literacy outcomes. *Early Child Development and Care*, 178, 441–159.
- McPherson, J. E. (2009). The role of parents in children's musical development. *Psychology of Music*, 12(1), 91–110.
- Mehr, S. (2014). Music in the home: New evidence for an intergenerational link. *Journal of Research in Music Education*, 62(1), 78–88.
- Morrison, J., Storey, P., & Zhang, C. (2015). Accessible family involvement in early childhood programmes. *Dimensions of Early Childhood*, 43(1), 33–38.
- Sichivitsa, V. (2003). College choir members motivation to persist in music: Application of the Tinto Model. *Journal of Research in Music Education*, 51(4).
- Sichivitsa, V. (2007). The influences of parents, teachers, peers and other factors on students' motivation in music. *Research Studies in Music Education*, 29(1), 55–68.
- Soodak, L. C., & Erwin, E., J. (2000). Valued member or tolerated participant: Parents' experiences in inclusive early childhood settings. *Journal of the Association for Persons with Severe Handicaps*, 25(1), 29–41.
- Στάμου, Α. (2006). Σημαντικά ερευνητικά ευρήματα για τη μουσική ανάπτυξη κατά τη βρεφική και παιδική ηλικία: Η αναγκαιότητα αναπροσανατολισμού της εκπαιδευτικής πολιτικής. Στο Α. Καρτασίδου & Α. Στάμου (Επιμ.), *Μουσική παιδαγωγική, Μουσική Εκπαίδευση στην Ειδική Αγωγή, Μουσικοθεραπεία: Σύγχρονες τάσεις και προοπτικές* (σσ. 35–43). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
- Στάμου, Α. (2009). Μουσική μελέτη από 'κούνια': Η έρευνα της μουσικής συμπεριφοράς βρεφών και νηπίων. Στο Μ. Κοκκίδου & Ζ. Διονυσίου (Επιμ.), *Πρακτικά 6ου Διεθνούς Συνεδρίου της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση* (σσ. 846–858). Θεσσαλονίκη: Ε.Ε.Μ.Ε.
- Στάμου, Α. (2013). Μουσικότητα και μουσική καθοδήγηση στα πρώτα χρόνια της ζωής: Η συμβολή της Θεωρίας Μουσικής Μάθησης στη μουσικοπαιδαγωγική πρακτική με βρέφη και νήπια. Στο Ξ. Παπαπαναγιώτου (Επιμ.), *Ζητήματα Μουσικής Παιδαγωγικής* (σσ. 174–208). Θεσσαλονίκη: Ε.Ε.Μ.Ε.
- Stamou, L., Abad, V., & Troulou, R. (in print). Parental involvement in the early childhood music program: Themes and variations. In M. Barrett & G. Welch (Eds.), *Oxford Handbook of Early Childhood Music Learning and Development*. Oxford University Press.
- Στάμου, Α., & Θεοδωρίδης, Ν. (2016). Παιδί, οικογένεια και μουσική: Διερευνώντας τα χαρακτηριστικά των οικογενειών που εγγράφουν τα παιδιά τους σε προγράμματα μουσικής αγωγής για βρέφη και νήπια. Στο Μ. Κοκκίδου & Ζ. Διονυσίου (Επιμ.), *Μουσικός Γραμματισμός: Τυπικές και Άτυπες Μορφές Μουσικής Διδασκαλίας-Μάθησης (Πρακτικά 7ου Συνεδρίου της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση)* (σσ. 477–492). Θεσσαλονίκη: Ε.Ε.Μ.Ε.
- Stamou, L., & Skandalaki, D. (2017). Parental awareness and activity concerning prenatal acoustic intake and after-birth music stimulation of babies. In J. Pitt & A. Street (Eds.), *Proceedings of the 8th Conference of the European Network of Music Educators and Researchers on Young Children* (pp. 253–261). Cambridge, U.K.
- Vincent, C. (2000). *Including Parents? Education, Citizenship and Parental Agency*. Buckingham, UK: Open University Press.
- Wheeler, H., & Conor, J. (2006). *Parents, Early Years and Learning Activities*. London: National Children's Bureau.
- Wu, Sung-Mei. (2005). A survey of Taiwanese parents' attitudes toward early childhood music education and their participation in music activities at home. *Dissertation Abstracts International*, 66(6), 2098.
- Yazar, A., Celik, M., & Kok, M. (2008). Aile katılımının okul öncesi eğitimde ve 2006 okulöncesi eğitim programındaki yeri [The importance of parent involvement programs and its place in curricula before 2006] *Ataturk Universitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 233–243.
- Zdzinski, S.F. (2002). Parental involvement, musical achievement, and music attitudes of vocal and instrumental music students. *Contributions to Music Education*, 29–45.
- Zdzinski, S. F. (2013). The underlying structure of parental involvement musical home environment. *Bulletin of the Council for Research in Music Education*, 198, 69–88.